

Ελένη-Επεισόδιο Α΄

2^η Σκηνή

1. Γιατί ο Ευριπίδης προτίμησε γυναίκα αντί για άνδρα; Τι προσφέρει η επιλογή αυτή στο έργο; Ποιος ο ρόλος της γερόντισσας;

Η παρουσία της γερόντισσας υπηρετεί τη θεατρική οικονομία. Ο Ευριπίδης προτίμησε να είναι θυρωρός μία μεγάλη και αδύνατη γυναίκα γιατί:

- i. Μία γυναίκα είναι πιο συναισθηματική, πιο ευαίσθητη και πιο δειλή σε σύγκριση με τον άντρα.
- ii. Πιθανότατα ο άντρας θα συμπεριφερόταν με μεγαλύτερη σκληρότητα προς το Μενέλαο ή θα φώναζε να τον συλλάβουν. Θα εξελισσόταν έτσι η σκηνή σε μία βίαιη σύγκρουση με απρόβλεπτες συνέπειες για την εξέλιξη του μύθου, αυτή που θέλει ο ποιητής. (Θεατρική οικονομία)
- iii. Η σύγκρουση του Μενελάου με μια γερόντισσα γυναίκα θα τόνιζε περισσότερο την τραγικότητα του ήρωα.
- iv. Η φλύαρη γερόντισσα μπορούσε να μεταδώσει στο Μενέλαο περισσότερες πληροφορίες χρήσιμες για την εξέλιξη του μύθου (θεατρική οικονομία), κυρίως ως προς την αναγνώριση.
- v. Η ηλικιωμένη γυναίκα συμπεριφερόμενη στον πορθητή της Τροίας Μενέλαο με τρόπο περιφρονητικό στην αρχή της σκηνής, θα τόνιζε έντονα την άθλια και τραγική κατάσταση του Μενελάου.
- vi. Η στάση του Μενελάου απέναντι στη γερόντισσα (ευγενικός, διαλλακτικός) προβάλλει τις ευαισθησίες, τις ηθικές αρχές και την ανωτερότητα των Ελλήνων έναντι των βαρβάρων.

2. Να δικαιολογήσετε τη στάση της Γερόντισσας –θυρωρού απέναντι στο Μενέλαο στην αρχή και στο τέλος της σκηνής.

Η γερόντισσα στην αρχή προσπαθεί να τον διώξει τον σπρώχνει με τα χέρια της. Του λέει να φύγει γιατί θα ενοχλήσει «τους αφέντες». Άλλωστε, αν είναι Έλληνας, θα τον σκοτώσουν. Στην αρχή της σκηνής είναι σκληρή και αυστηρή. Η συμπεριφορά αυτή της γερόντισσας δεν τονίζει τόσο την αγριότητα και τον απολίτιστο χαρακτήρα των Αιγυπτίων όσο τη μεγάλη αγάπη του Θεοκλύμενου για την Ελένη και το φόβο μήπως την απήγαγε κανείς. Η συμπεριφορά της δεν οφείλεται στην ιδιοσυγκρασία της, αλλά στο ότι εκτελεί τις αυστηρές διαταγές του Θεοκλύμενου («τον φοβάμαι», στο τέλος της σκηνής). Αυτό φαίνεται από το τέλος της σκηνής όπου δηλώνει ότι αγαπά του Έλληνας και γίνεται ανεκτική και υποχωρητική αφού του λέει ότι του είπε «λόγια πικρά». Αφού αγαπά τους Έλληνας δικαιολογείται η ανοχή της απέναντι στο Μενέλαο και το γεγονός ότι θα κρατήσει μυστική την παρουσία του στην Αίγυπτο. Αυτό βέβαια εξυπηρετεί τη θεατρική οικονομία. Εδώ λοιπόν μεθοδεύει το μύθο του, για να οργανώσει όπως θέλει τη συνέχεια της ιστορίας του και να κρατήσει το ενδιαφέρον των θεατών.

3. Ποια πληροφορία μας δίνουν οι στίχοι 497-98 («θα σε σκοτώσουν Έλληνας αν είσαι»);

Επαναλαμβάνεται το ίδιο μοτίβο την Ελένης – Τεύκρου. Ο ποιητής επαναλαμβάνει το ίδιο μοτίβο, γιατί θέλει να τονίσει:

- Την αγριότητα και τον απολίτιστο χαρακτήρα των Αιγυπτίων.
- Την αγάπη του Θεοκλύμενου για την Ελένη.
- Το φόβο του μήπως την απαγάγει κάποιος Έλληνας.

4. Τι απηχούν τα λόγια του Μενελάου στο στ. 507 «τους ναυαγούς κανείς δεν τους πειράζει»; Πώς γινόταν η σωστή φιλοξενία;

Εδώ ο Μενέλαος επικαλείται το ιερό καθήκον των αρχαίων Ελλήνων να φιλοξενούν και να προστατεύουν κάθε ξένο και ανήμπορο που ήταν άλλωστε κάτω από την προστασία του Ξένιου Δία. Η απάντηση της γερόντισσας «κάποιο άλλο σπίτι τότες άντε να βρεις» φανερώνει την αντίθεση ανάμεσα στους Έλληνες και τους βαρβάρους και την ανωτερότητα των Ελλήνων έναντι των βαρβάρων. Ο πολιτισμός της Ανατολής, που ήταν μεγάλος δεν είχε πνευματικότητα και ηθικό βάθος. Διάφορες εξηγήσεις μπορούν να δοθούν για το πώς ξεκίνησε ο σεβασμός των Ελλήνων προς τους ναυαγούς:

- i. Ήταν χαρακτηριστικό της φύσης των Ελλήνων.
- ii. Έπειτα ο τρόπος ζωής των Ελλήνων (ταξίδια, εμπόριο, πόλεμος) είχε σαν συνέπεια να λείπουν μακριά από τα σπίτια τους. Είχαν ανάγκη στέγης, τροφής, προστασίας. Πρόσφεραν λοιπόν αυτό που και οι ίδιοι θα είχαν ανάγκη κάποια στιγμή.
- iii. Οι ξένοι ήταν για πολλούς η μόνη επαφή με τον ξένο κόσμο και η μόνη πηγή πληροφοριών.
- iv. Επειδή η προσφορά τους ήταν μοναδική και ανεκτίμητη έπρεπε και η ανταπόδοση να είναι ανάλογη.

Ο ξένος δεν ήταν σωστό να περιμένει γιατί του δινόταν η εντύπωση πως ήταν ανεπιθύμητος. Τον έβαζαν να πλυθεί, να φάει, ν' αναπαυθεί και μετά τον ρωτούσαν ποιος είναι και τι θέλει. Όταν έφευγε του έδιναν δώρα ή γινόταν η ανταλλαγή δώρων.

5. Γιατί οι στίχοι 539-540 «έχω στους Έλληνες αγάπη» είναι σημαντικοί;

Είναι σημαντικοί γιατί:

Δικαιολογούν την ανοχή της Γερόντισσας απέναντι στον Έλληνα Μενέλαο.

Τονίζουν την αγάπη της γερόντισσας στους Έλληνες. Έμμεσα δηλώνουν την αλλαγή της στάσης της αφού έτσι δηλώνεται έμμεσα πως θα κρατήσει μυστική την παρουσία του Μενελάου στην Αίγυπτο. Έτσι βοηθά τη θεατρική οικονομία, αφού η αποκάλυψη του Μενελάου στην Αίγυπτο. Έτσι βοηθά τη θεατρική οικονομία αφού η αποκάλυψη του Μενελάου στο Θεοκλύμενο θα έδινε στο μύθο διαφορετική τροπή από αυτή που θέλει ο ποιητής.

6. Ποιες αξιοσημείωτες αντιθέσεις υπάρχουν σ' αυτή τη σκηνή;

A) Η αυστηρή στάση της Γερόντισσας στην αρχή (αν και αφήνει έμμεσα να εννοηθεί ότι θα τον καλύψει) αντιτίθεται στην υποχωρητικότητα και την ανοχή που δείχνει στο τέλος και μάλιστα δικαιολογείται.

B) Το πρότερο βασιλικό μεγαλείο αντιτίθεται στην άθλια κατάσταση του επαίτη που βρίσκεται τώρα (περιπέτεια ήρωα).

7. Ποιες πληροφορίες δίνει η Γερόντισσα για την Ελένη;

Πρώτα ότι βρίσκεται εκεί και είναι ο λόγος της εχθρότητας του Θεοκλύμενου, χωρίς άλλες λεπτομέρειες. Στο στίχο 528 η Γερόντισσα αποκάλυψε την Ελένη κόρη του Δία. Στο στίχο 530 την αναφέρει ως κόρη του Τυνδάρεω. Πιθανότατα προκειμένου να καταστήσει πιο σαφές στον έκπληκτο Μενέλαο για ποια γυναίκα πρόκειται, προτιμά στο στίχο αυτό να αναφέρει και την εκδοχή της καταγωγής της από τον Τυνδάρεω. Τώρα πια δεν υπάρχει καμιά αμφιβολία για ποια Ελένη μιλά.

Η άλλη πληροφορία είναι ότι έφτασε εκεί «προτού να πάνε οι Αχαιοί στην Τροία». Αυτά τα λόγια αποτελούν μια δεύτερη μεγάλη έκπληξη για το Μενέλαο. Η Ελένη βρίσκεται στην Αίγυπτο πολλά χρόνια (20 περίπου). Χωρίς αμφιβολία η πληροφορία αυτή εκτός από έκπληξη προκαλεί στο Μενέλαο και μεγάλη σύγχυση.